

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

Dansk Filantropi
under
Verdenskrigen.

1916. 23292

D. S. Mpl.

VERDENSKRIGEN 1914-18

8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019381995

0128

D. S. Mpl.

DANSK FILANTROPI

UNDER

VERDENSKRIGEN

TRE FOREDRAG

SÆRTRYK AF „STEFANUS“

KØBENHAVN 1916

Den 30. Oktober 1915 holdt Centralkomiteén af 1914 i Forbindelse med Københavns Understøttelsesforening og De Samvirkende Menighedsplejer et Møde i Raadhusets Festsal for at give Offentligheden Meddelelse om, hvad der i det forløbne Aar var udrettet her i København fra Statens, de to Kommuners og Understøttelsesforeningens og Menighedsplejernes Side for at afhjælpe den ved Krigen fremkaldte ekstraordinære Nød. Deres Majestæter Kongen og Dronningen, forskellige Autoriteter og iøvrigt en talrig Forsamling af filantropisk Interesserede deltog i Mødet.

Formanden for Hovedkomiteén i »Dronningens Indsamling«, Indenrigsminister Ove Rode, bød Forsamlingen velkommen, hvorefter Formanden for Forretningsudvalget i »Dronningens Indsamling«, Borgmester Carl Lehmann, indledede med at berette om Centralkomiteéns Stiftelse og Resultaterne af dens Indsamling. Cand. jur. Fr. Boeck, Chef for Københavns Understøttelsesforenings Hovedkontor, talte derpaa, først om Uddelingen til Sikringsmandskabets Familier i Henhold til Lov af 7. August 1914 og derefter om Københavns Understøttelsesforenings Uddeling af kontante Understøttelser m. m. af de ved Dronningens Indsamling tilvejebragte Midler. Lic. theol. Alfred Th. Jørgensen, Sekretær ved De Samvirkende Menighedsplejer, talte om Menighedsplejernes Mad- og Naturalieuddelinger for de ved Dronningens Indsamling tilvejebragte Midler, og endelig sluttede Overretssagfører J. L. Cohen, Sekretær ved Københavns Understøttelsesforenings Hovedkontor, med en Redegørelse for Uddelingen til Arbejdsløse i Henhold til Lov af 2. Oktober 1914.

De tre sidstnævnte Foredrag gengives i dette lille Skrift.

I.

Københavns Understøttelsesforenings Uddeling til Sikringsmandskabets Familier og dens Ud- deling af Understøttelser fra Dronningens Ind- samling.

Af

Chefen for Understøttelsesforeningens Hovedkontor,
cand. jur. *Fr. Boeck.*

Enhver af de Tilstedeværende kender sikkert Grundlinierne i den her i Landet bestaaende Omsorg for de Fattige. De ved saaledes alle, at denne Omsorg fordeles blandt 3 indbyrdes uafhængige og dog samarbejdende Faktorer nemlig: det offentlige Fattigvæsen, Hjælpekasserne og de private Velgørenhedsinstitutioner.

I store Træk kan man sige, at *det offentlige Fattigvæsen* tager sig af den selvforskyldte Fattigdom samt af visse bestemte Arter af Fattigdom, særlig naar denne er af varig Art, saaledes at det ikke kan ventes, at en midlertidig Hjælp vil bringe den Nødlidende over sine Vanskeligheder. *Hjælpekassens* Opgave er at tage sig af den midlertidige, uforskyldte Nød, der kan bryde ind over en Familie, som under normale Forhold kan klare sig selv. Endelig maa *de private Velgørenhedsinstitutioner* hvert paa sit Felt tage sig af dem, der ikke kan eller vil ty til Fattigvæsenet eller Hjælpekasserne.

Det blev disse tre Faktorer, det offentlige Fattigvæsen, Hjælpekasserne og de private Velgørenhedsforenin-

Den 30. Oktober 1915 holdt Centralkomiteén af 1914 i Forbindelse med Københavns Understøttelsesforening og De Samvirkende Menighedsplejer et Møde i Raadhusets Festsal for at give Offentligheden Meddelelse om, hvad der i det forløbne Aar var udrettet her i København fra Statens, de to Kommuners og Understøttelsesforeningens og Menighedsplejernes Side for at afhjælpe den ved Krigen fremkaldte ekstraordinære Nød. Deres Majestæter Kongen og Dronningen, forskellige Autoriteter og iøvrigt en talrig Forsamling af filantropisk Interesserede deltog i Mødet.

Formanden for Hovedkomiteén i »Dronningens Indsamling«, Indenrigsminister Ove Rode, bød Forsamlingen velkommen, hvorefter Formanden for Forretningsudvalget i »Dronningens Indsamling«, Borgmester Carl Lehmann, indledede med at berette om Centralkomiteéns Stiftelse og Resultaterne af dens Indsamling. Cand. jur. Fr. Boeck, Chef for Københavns Understøttelsesforenings Hovedkontor, talte derpaa, først om Uddelingen til Sikringsmandskabets Familier i Henhold til Lov af 7. August 1914 og derefter om Københavns Understøttelsesforenings Uddeling af kontante Understøttelser m. m. af de ved Dronningens Indsamling tilvejebragte Midler. Lic. theol. Alfred Th. Jørgensen, Sekretær ved De Samvirkende Menighedsplejer, talte om Menighedsplejernes Mad- og Naturalieuddelinger for de ved Dronningens Indsamling tilvejebragte Midler, og endelig sluttede Overretssagfører J. L. Cohen, Sekretær ved Københavns Understøttelsesforenings Hovedkontor, med en Redegørelse for Uddelingen til Arbejdsløse i Henhold til Lov af 2. Oktober 1914.

De tre sidstnævnte Foredrag gengives i dette lille Skrift.

I.

Københavns Understøttelsesforenings Uddeling til Sikringsmandskabets Familier og dens Ud- deling af Understøttelser fra Dronningens Ind- samling.

Af

Chefen for Understøttelsesforeningens Hovedkontor,
cand. jur. *Fr. Boeck.*

Enhver af de Tilstedeværende kender sikkert Grundlinierne i den her i Landet bestaaende Omsorg for de Fattige. De ved saaledes alle, at denne Omsorg fordeles blandt 3 indbyrdes uafhængige og dog samarbejdende Faktorer nemlig: det offentlige Fattigvæsen, Hjælpekasserne og de private Velgørenhedsinstitutioner.

I store Træk kan man sige, at *det offentlige Fattigvæsen* tager sig af den selvforskyldte Fattigdom samt af visse bestemte Arter af Fattigdom, særlig naar denne er af varig Art, saaledes at det ikke kan ventes, at en midlertidig Hjælp vil bringe den Nødlidende over sine Vanskeligheder. *Hjælpekassens* Opgave er at tage sig af den midlertidige, uforskyldte Nød, der kan bryde ind over en Familie, som under normale Forhold kan klare sig selv. Endelig maa *de private Velgørenhedsinstitutioner* hvert paa sit Felt tage sig af dem, der ikke kan eller vil ty til Fattigvæsenet eller Hjælpekasserne.

Det blev disse tre Faktorer, det offentlige Fattigvæsen, Hjælpekasserne og de private Velgørenhedsforenin-

ger, der i Forening maatte optage Kampen mod den Nød, der meldte sig som en hurtig og uafvendelig Følge af den sørgelige Krig.

For *det offentlige Fattigvæsen* blev dette en meget betydelig Opgave, dels fordi et usædvanligt stort Antal nødlidende strømmede til og søgte Hjælp, dels fordi de fleste af dem, der allerede var understøttede, maatte bede om forøget Hjælp paa Grund af den stadig stigende Dyr-tid. Selvom dette Arbejde ikke bliver gjort til Genstand for nærmere Omtale i Aften, saa maa det dog paa ingen Maade glemmes, hvor Talen er om den Virksomhed, som er udøvet for de Fattige og Nødlidende i det forløbne Aar, og naar det i Aften særlig er Hjælpekasserne og den private Velgørenhed, der skal omtales, saa kan jeg paa disse to Faktoreres Vegne udtale ikke blot vor store Beundring over det Arbejde, som vi har set udført af de to Kommuners Fattigvæsen, men ogsaa vor Taknemlighed for den Imødekommenhed og Samarbejdets Aand, som stedse er bleven vist os fra de kommunale Myndigheds Side.

Det, der berettiger til en særlig Fremstilling af *Hjælpekassens* og *den private Velgørenheds* Virksomhed i det forløbne Aar, er den Omstændighed, at disse to Faktorer meget hurtigt maatte bryde de tilvante Rammer for Arbejdet, idet de ekstraordinære Forhold med rivende Fart medførte nye og ukendte Opgaver, der nødvendiggjorde Nydannelser og nye Former for Arbejdet. Disse Nydannelser skabtes dels af Lovgivningen, men De vil i det følgende se, hvor meget der var at udfylde og supplere, og i hvor høj Grad Arbejdet maatte blive præget af Nødvendigheden af paa disse nye og ukendte Omraader at prøve sig frem og vælge det bedste.

Hjælpekassernes Virksomhed har i det forløbne Aar særlig været præget af de to store Opgaver, som Lovgivningen overdrog til Hjælpekasserne, nemlig *Uddelingen til Sikringsmandskabets Familier* og *Uddelingen til Arbejdsløse*, og disse to Virksomheder vil derfor blive sær-

ligt omtalte i Aften henholdsvis af mig og af Hr. Overretssagfører Cohen.

Den private Velgørenhed er jo fordelt paa et betydeligt Antal velgørende Foreninger og Institutioner, der hver for sig har følt de strenge Tider ved det forøgede Arbejde, men indenfor den private Velgørenheds Arbejde i Hovedstaden har man med største Opmærksomhed maattet følge det Arbejde, der er udført ved Samarbejde mellem Hovedstadens to største velgørende Foreninger, Københavns Understøttelsesforening og de samvirkende Menighedsplejer ved deres Uddeling af de betydelige Midler, som Landets Befolkning betroede Centralkomiteén af 1914, Dronningens Indsamling, til Uddeling gennem de nævnte to Foreninger. Dette Arbejde vil blive omtalt for Menighedsplejernes Vedkommende af Lic. theol. Jørgensen og for Understøttelsesforeningens Vedkommende af mig.

Efter denne Indledning vil jeg paabegynde Fremstillingen af det første af mine Emner, nemlig *Uddelingen til Sikringsmandskabets Familier*, saaledes som denne er foretaget for Frederiksbergs Vedkommende af Frederiksberg Hjælpekasse og for Københavns Vedkommende af Københavns Understøttelsesforening gennem dennes kommunale Afdeling, der som det vil være Dem bekendt her i København udfører den Virksomhed, der i Landets øvrige Kommuner er henlagt under Hjælpekasserne, idet jeg skal tilføje, at Fremstillingen gælder baade København og Frederiksberg, idet disse to Kommuner ved indbyrdes Aftaler og et nøje Samarbejde i alt væsentlig har fulgt den samme Fremgangsmaade.

Den 7. August 1914 underskrev H. M. Kongen en Lov, hvorefter Staten og Kommunen i et vist Forhold skal dele Omkostningerne ved Uddelingen til Sikringsmandskabets Familier, og i Følge hvilken Hjælpens Udbetaling skal ske gennem Hjælpekasserne. Loven udtaler, at det er den indkaldte Soldats *Familie*, der skal understøttes, og dette er i Hovedstaden ligesom andetsteds i Landet forstaaet som omfattende først og fremmest Hu-

stru og Børn, men dernæst ogsaa andre, for hvem den Indkaldte har været Forsørger, f. Eks. hans Moder, hvis hun ikke har Alderdomsunderstøttelse eller Hjælp efter Enkebørnsloven. Efter Lovens udtrykkelige Bestemmelse ydes der kun Understøttelse, naar Familien er i *Trang*, i hvilken Henseende Bestyrelsen for Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling har opstillet en Række Regler som Vejledning for de enkelte Sagers Afgørelse. I Sverrig er Understøttelsen ligeledes betinget af *Trang*, medens man i Norge giver Understøttelse til enhver, der anmoder derom, dog saaledes, at Understøttelsen, hvor der er *Trang* til Stede, bliver væsentlig højere, end hvor dette ikke er Tilfældet. Understøttelsesnes Størrelse er her i Byen fastsat fra 7 til 15 Kr. ugl. varierende efter Familiens Størrelse, hvortil kommer en Huslejhjælp af indtil 18 Kr. mdl. Det følger af sig selv, at der kræves den yderste Sparsommelighed for at faa disse Summer til at slaa til navnlig i disse dyre Tider, og i ethvert Tilfælde vil i det overvejende Antal Tilfælde Huslejhjælpen være utilstrækkelig, idet den gennemsnitlige Husleje for Haandværker- og Arbejderstanden er fra 22 til 25 Kr. mdl., saaledes at Familien, naar Indkaldelsen er forbi, kommer til at staa med en Huslejegæld. Imidlertid har man til at begynde med ikke turdet strække sig videre. Hvor Forholdet er det, at Forsørgeren kun en enkelt Gang i et Par Maaneder indkaldes, kan dette vel ogsaa forsvares, men saaledes som Forholdene har udviklet sig, er det jo nu ikke ualmindeligt, at en Forsørger for 3. Gang rives ud af sit Arbejde, og det kan ikke ventes, at saadanne Familier i Længden skal kunde klare sig med de forannævnte Summer, særlig naar Hensyn tages til den stadig stigende Dyretid, og det vil derfor sikkert i en ikke fjern Fremtid vise sig nødvendigt at skride til en Forhøjelse af disse Beløb.

Forretningsgangen ved Uddelingen er følgende: Ansøgerne afhenter paa Foreningens Hovedkontor Ansøgningsskemaer til Besvarelse af de Oplysninger, som er

nødvendige til Sagens Afgørelse, herunder navnlig om Ansøgerens Familieforhold, om hans Indtægt under Indkaldelsen, om hans Families Indtægter og om Størrelsen af hans Husleje. Skemaet bliver udfyldt af Ansøgeren selv, og Rigtigheden af de givne Oplysninger attesteres ved to Underskrifter fra Personer, der har Kendskab til Ansøgerens Forhold. Skemaet tilbageleveres derefter til Hovedkontoret, hvor hver Ansøger faar Lejlighed til at tale med et Medlem af Bestyrelsen, som nøje udspørger ham eller hende om Familiens Forhold og ved Eftersyn af Vielsesattest, Daabsattester, Indkaldelsesordre og andre Bevisligheder overtyder sig om, at Besvarelserne paa Skemaet er sandfærdige. I Reglen er det ikke Manden, der kommer, fordi han er paa Arbejde, eller maaske allerede er mødt i Trøjen, og saa maa jo Hustruen tage Affære. Kan vedkommende Bestyrelsesmedlem ikke ved sin Afhøring faa Klarhed over Familiens Forhold, eller faar han Mistanke om, at Forklaringerne ikke er paalidelige, bliver Sagen sendt til Undersøgelse af Foreningens frivillige Medarbejdere, (paa Frederiksberg af Hjælpekassens Undersøgere). Det følger af sig selv, at Kontoret har haft Forbindelse med de militære Myndigheder, saaledes at vi straks har faaet Meddelelse om Hjemsendelser og Kassationer og har kunnet standse Understøttelsen. Vi har i denne Anledning navnlig maattet paabyrde Udskrivningskontoret i Holmensgade et meget betydeligt Arbejde, og jeg benytter med Glæde denne Lejlighed til at takke for velvillig Imødekommenhed fra Udskrivningskontorets Side. Ligeledes sørger Kontoret for at konstatere, at Familien ikke har Fattigunderstøttelse eller Alderdomsunderstøttelse, i hvilket Tilfælde Hjælp ikke kan ydes; for disse Oplysninger staa vi i Taknemmelighedsgæld til D'Hrr. Fattigforstandere og Kredsinspektører og deres Kontorer, der har været os behjælpelige med dette ikke ubetydelige Arbejde.

Naar Sagen paa denne Maade er oplyst, fastsætter Bestyrelsen Understøttelsens Størrelse, og Understøttelsen er da løbende indtil Hjemsendelse finder Sted, medmin-

dre der fra Ansøgeren selv eller andre fremkommer Oplysninger, der gør det ønskeligt, at Afgørelsen revideres, eventuelt ved en nøje Undersøgelse, der foretages af Foreningens frivillige Medarbejdere.

Man har bebrejdet Understøttelsesforeningen, at Grundlaget for disse Sagers Afgørelse ikke har været tilstrækkeligt, men at hver Sag burde have været undersøgt paa samme Maade, som Understøttelsesforeningen i sit daglige Arbejde undersøger enhver Sag, forinden der træffes Afgørelse. Jeg skal hertil bemærke, at det vilde have været ganske uoverkommeligt at foretage saadanne Undersøgelser; i Løbet af de første 8 Dage efter Sikringsstyrkens Indkaldelse i August Maaned f. A. indkom der over 5000 Ansøgninger, hvilket vil sige betydeligt flere Ansøgninger end Understøttelsesforeningen under normale Forhold undersøger og afgør i et helt Aar, men selv bortset derfra tør jeg sige, at der i den kommunale Afdelings Bestyrelse har været Enighed om, at det maatte være tilstrækkeligt, naar de tvivlsomme Sager blev undersøgt, idet det i al Almindelighed har været muligt uden Undersøgelse at fremskaffe de til Sagens Afgørelse fornødne Oplysninger, jfr. saaledes, hvad der foran er meddelt om Attester fra de militære Myndigheder, Fatigvæsenet, Alderdomsforsørgelsen samt om Forevisning af Vielsesattest, Daabsattester og andre Bevisligheder.

Selvfølge har det ikke kunnet undgaas, at der har fundet Misbrug Sted; det ligger langt fra de Mænd og Kvinder, der har Ansvaret for denne Uddeling, at ville benægte dette, og der lægges derfor heller ikke Skjul paa, at der ved denne Uddeling er sket Misbrug af en saadan Art, at det har været nødvendigt at skride kraftigt ind overfor de Skyldige. Uddelingen er endnu ikke sluttet, og dens Historie er endnu ikke skreven, men naar Opgørelsens Dag engang kommer, da nærer jeg for mit Vedkommende ingen Tvivl om, at det vil blive erkendt fra alle Sider, at de Summer, der er kommet paa gale Hænder, er saa forsvindende i Forhold til Uddelingens samlede Beløb, og de Misbrug, der har fundet

Sted, saa faa i Forhold til det store Antal Sager, der har været behandlet, at ingen vil kunne bebrejde dem, der har Ansvar i denne Sag, at de ikke har handlet forsigtigt nok med betroede Midler.

Det vil føre for vidt at komme ind paa en detaljeret Fremstilling af de mange Regler og Bestemmelser for Uddelingen. Livet er jo rigt og afvekslende, og der gaar ikke en Dag under denne Uddeling, hvor ikke nye Spørgsmaal og nye Livsforhold kommer til Bedømmelse og maa afgøres af Uddelingens Ledelse. Jeg skal derfor indskrænke mig til at omtale nogle af de større Principspørgsmaal, der i særlig Grad har givet Anledning til Vanskelighed og Tvivl, og redegøre for den Afgørelse, der er truffet.

1.

Soldatens Indtægt.

Ansøgningsskemaet indeholder en Rubrik, i hvilken forlanges Oplysning om Soldatens Indtægter fra borgerligt Erhverv. I Begyndelsen vakte det en Del Vanskelighed at konstatere disse Opgivelser Rigtighed, men det varede dog ikke længe, inden man i Praksis havde samlet saa mange Erfaringer, at Bestyrelsen saa nogenlunde kunde skønne over, om Besvarelsen var rigtig. I det overvejende Antal Tilfælde har nemlig Soldaten ingen Indtægter fra sit borgerlige Erhverv, idet kun de færreste Arbejdsgivere har Raad til at betale Løn baade til den Indkaldte og til den Arbejder, som har maattet engageres i hans Sted. Som Hovedregel har kun statsansatte og kommuneansatte Funktionærer fuld Lønning under Indkaldelsen, medens et meget begrænset Antal større Fabriker og Virksomheder giver Familien en mindre Hjælp under Indkaldelsen. Der er nu samlet saa betydelige Erfaringer med Hensyn til dette Spørgsmaal, at Bestyrelsen i Regien ikke lader sig vildlede, men der foretages stadig og blev navnlig i Begyndelsen foretaget talrige Telefonopringninger for at kontrollere Besvarelsernes Rigtighed.

En anden Vanskelighed viste sig ved Spørgsmaalet om, hvormed man skulde fradrage i Understøttelsen, naar det var oplyst, at Soldatens Arbejdsgiver udbetalte delvis Lønning. I Begyndelsen fradrog man hele det Beløb, som Arbejdsgiveren yder, men dette førte til, at

Arbejdsgiverne inddrog deres Understøttelse, da de ikke opnaaede deres Hensigt at stille deres egne Arbejdere bedre end andre. Nu følges den Praksis, at man i Understøttelsen fradrager Halvdelen af det Beløb, som Arbejdsgiveren yder, hvilket synes fra alle Sider at være bleven anerkendt som en praktisk og retfærdig Løsning. Dog følger det af sig selv, at der ikke gives Understøttelse, hvis Soldaten har fuld Lønning, thi i saa Fald lider hans Familie jo intet Tab.

2.

Familiens Indtægter.

En af de største Vanskeligheder ved Uddelingen har været Spørgsmaalet om, hvorledes der skal forholdes, naar Familien har selvstændig Indtægt. Man kan jo kun være tilfreds med, at Hustru og Børn under disse vanskelige Forhold viser Iver for at skaffe sig Ekstra-indtægter, og det har jo sikkert været Lovgivningens Hensigt, at Familien ogsaa selv skulde søge at bidrage til sit Underhold, medens Forsørgeren er indkaldt. Men det maa ubetinget forlanges, at Bestyrelsen underrettes om saadanne Indtægter, ja selv om ganske smaa Indtægtsforøgelser, hvis Uddelingen skal blive retfærdig, og der er derfor gjort alt, hvad der kan gøres fra Ledelsens Side for at indskærpe de understøttede deres Forpligtelse til at meddele enhver Indtægtsforøgelse.

For at opmuntre til Flid og Arbejdsomhed har Bestyrelsen truffet den Bestemmelse, at der i Understøttelsen højst fradrages Halvdelen af, hvad Familien selv tjener, og det er min Overbevisning, at denne Bestemmelse har virket heldig.

3.

Nygifte.

Man skal jo vogte sig for at være Formynder for andre, men det kan vistnok ikke nægtes, at det i de fleste Tilfælde vilde være heldigt, om Folk, der var forlovede, da Manden blev indkaldt, vilde vente med at gifte sig, indtil han havde udtjent som Soldat, hvor harmeligt det end kan være for de unge Mennesker at skulle opsætte deres Bryllup. I ethvert Tilfælde har det staaet Bestyrelsen klart, at man maa forhindre, at Folk ledes i Fristelse til at indgaa Ægteskab snarest muligt alene for at opnaa Understøttelse, hvilket faktisk fandt Sted. Der blev derfor truffet den Bestemmelse, at der ikke ydes Understøttelse til Personer, der indgaar

Ægteskab efter Mandens Indkaldelse, forsaavidt de ikke lejer fælles Lejlighed, men Hustruen uforandret bliver i sin Tjeneste eller bliver boende hos sine Forældre. Og selvom Ægteparret lejer Lejlighed og sætter Bo, kan de ikke vente Understøttelse, hvis Bestyrelsen, efter alt, hvad der foreligger, maa faa Indtrykket af, at Ægteskabet er fremskyndet for at sikre den nygifte Hustru Understøttelse.

4.

Ugifte Kvinder.

Ligesom i Sverrig har vi i Danmark ydet Understøttelse til Kvinder, som vel ikke er gift med en indkaldt Soldat, men som dog indtil Indkaldelsen levede sammen med ham paa en saadan Maade, at han er at betragte som Forsørger for hende og deres fælles Børn. Dette vil sikkert ikke vække Betænkelighed, thi man kan vel være enig om, at Lovens Hensigt er, at ingen skal lide Nød ved, at Forsørgeren indkaldes til Landets Forsvar. Mere betænkeligt bliver Forholdet, naar der er Tale om en ugift Kvinde uden Børn, og Bestyrelsen har da ogsaa truffet den Beslutning ikke at yde Understøttelse i saadanne Tilfælde, fordi man maatte erkende, at det let vilde give Anledning til, at man understøttede en ung, kraftig Kvinde, der kun havde sig selv at sørge for, og som maaske endogsaa ved de militære Indkaldelser midlertidig var sluppet for en ret kostbar Ven.

5.

Understøttelse til Mødre.

Naar man overhovedet har besluttet sig til i Tilfælde, hvor den indkaldte Soldat er ugift, at yde Understøttelse til hans Moder, hvis hun er Enke eller enligstillet Kvinde og ikke har Alderdomsunderstøttelse, saa er det naturligvis kun, fordi det maa erkendes, at Sønnen i mange Tilfælde, i ethvert Tilfælde delvis, forsørger sin Moder, og at man derfor ikke kan tage Sønnen til Soldat uden at hjælpe Moderen. Det farlige er imidlertid, at alle Mødre naturligvis søger om Understøttelse; det kan man jo ikke foræneke dem i, men De vil kunne forstaa, hvor vanskeligt det er at konstatere, om Sønnen virkelig har underholdt sin Moder, eller om han kun har betalt hjemme, hvad han kostede Moderen i Kost og Logi, eller endelig, om han maaske slet ikke har hjulpet hende. Paa Frederiksberg er der derfor truffet den Ordning, at enhver Ansøgning af denne Art overgives til Undersøgelse af Hjelpekassens Undersøgere.

I København har dette ikke været almindelig Regel, om end det kan siges, at et ret betydeligt Antal af disse Ansøgninger har været overgivet til Undersøgelse af Foreningens frivillige Medarbejdere, ligesom Bestyrelsens Medlemmer i særlig Grad har haft deres Opmærksomhed henledt paa dette Punkt, og ved deres Samtaler med Ansøgerne har gjort, hvad der stod i deres Magt for at faa Forholdet oplyst. Jeg tror, De vil forstaa, hvor vanskeligt dette Punkt er, og at det derfor heller ikke har kunnet undgaaes, at der er begaaet Fejltagelser her; i ethvert Tilfælde vil jeg røbe for Dem, at jeg bl. a. erindrer, at jeg i Udbetalingslokalet har mødt en gammel Kone, som kom for at hæve sin Understøttelse, og om hvem jeg kunde huske, at hun for et Aars Tid tilbage havde fortalt mig, hvor fattigt hun havde det, og hvor sørgeligt det var, at hendes voksne Søn slet ikke vilde støtte hende; nu var den voksne Søn bleven Soldat, og nu blev han pludselig skildret som en Søn, der lige til Indkaldelsen havde været en eksemplarisk Forsørger af sin Moder.

Jeg kan ikke slutte Omtalen af denne Uddeling uden at meddele, at Foreningen jævnlig har faaet Henvendelser om Hjælp fra ugifte Mænd, som ved deres Hjemsendelse stod arbejdsløse og bogstaveligt uden Klæder paa Kroppen. Vi har i disse Tilfælde henvendt os til den lille Komité, der med største Imødekommenhed har hjulpet os med saadanne Sager.

Uddelingen har som allerede meddelt været ledet af den kommunale Afdelings Bestyrelse, der i det forløbne Aar har bestaaet af 15 Medlemmer, hvoraf 10 valgte af Københavns Borgerrepræsentanter og 5 af Understøttelsesforeningens Hovedbestyrelse. De vil af det foran udviklede kunne forstaa, hvilken stor Virksomhed disse Kvinder og Mænd har udfoldet i denne Sag, der dog er ekstra Arbejde for dem ved Siden af deres borgerlige Erhverv. Time efter Time har de maattet ofre paa taalmodigt at gennemgaa disse Sager, tale med de Ansøgende og holde Inspektion i Udbetalingslokalet, foruden at de har maattet afholde talrige Møder og Sammenkomster for at diskutere Principspørgsmaal og træffe Afgørelse om Grundlinierne for Uddelingens Ledelse. Det

tilkommer imidlertid ikke mig, der i Vinter har haft den Ære som Sekretær at bistaa ved dette Arbejde, at bringe nogen Tak herfor, men jeg kan ikke tilbageholde en Udtalelse af Beundring for det store Arbejde, som denne Bestyrelse har udført.

Her kommer nogle Tal fra Uddelingen:

Til Sikringsmandskabets Familier er uddelt:

I København c. 2.175.000 Kr.

Paa Frederiksberg c. 225.000 Kr.

c. 2.400.000 Kr.

Den første Tid var der mange Ansøgere, men efterhaanden som Sikringsstyrken blev reguleret og tillige formindsket, gik ogsaa Antallet af Understøttede ned. Ved de seneste Ombytninger af Sikringsstyrken har Antallet af Understøttede været i København c. 2000 à 2200 og paa Frederiksberg c. 300 à 400.

Efter saaledes at have gjort rede for Københavns Understøttelsesforenings Virksomhed ved som Hjælpekasse for København at forestaa Uddelingen til de Indkaldtes Familier, skal jeg gaa over til at omtale *Foreningens Virksomhed som privat velgørende Institution.*

Ved Krigens Udbrud stod vi midt i Sommertiden, hvor de velgørende Institutioners Kasser oftest er tømte ved den forløbne Vinters Arbejde, og det havde derfor simpelt hen været umuligt for Foreningen at optage det store Velgørenhedsarbejde, hvortil Trangen voksede Dag for Dag, hvis ikke Befolkningen havde ydet os Tilskud ved at bidrage til den med Hendes Majestæt Dronningens Støtte paabegyndte Indsamling.

Saa snart det imidlertid rygtedes, at der blev udfoldet Anstrengelser for at skaffe Penge til Foreningens Arbejde, stod Understøttelsesforeningens Medarbejdere alle som én rede til at tage fat.

Som De allerede ved, lod Hds. Maj. Dronningen paa denne Tid forespørge saavel i Understøttelsesforeningen

som hos de samvirkende Menighedsplejer, hvilke Foranstaltninger de to Institutioner havde paatænkt at iværksætte i Anledning af den frembrydende Nødstilstand, og vi kunde da straks meddele Hds. Maj., at der faa Dage efter Krigens Udbrud var bleven afholdt et Fællesmøde mellem de to Institutioners Ledelse, idet der var Enighed om, at man maatte arbejde i Fællesskab og efter en i Fællesskab lagt Plan. Der har altid bestaaet et udmærket Forhold mellem de samvirkende Menighedsplejer og Københavns Understøttelsesforening, men begge de to Institutioners Ledelse forstod, at de ekstraordinære Forhold krævede et endnu snævrere og inderligere Samarbejde, end man hidtil havde kendt, og det lykkedes da ogsaa i forbavsende kort Tid at organisere et saadant Samarbejde, hvorved de to Institutioner delte Opgaverne imellem sig, saaledes at De Samvirkende Menighedsplejer overtog Bispisningen og Naturalieuddelingen, og Københavns Understøttelsesforening paatog sig Uddelingen af kontante Understøttelser.

Samtidig etableredes ved Hjælp baade af Foreningernes Hovedkontorer og hver af de frivillige Medarbejdere et gensidigt Kontrolsystem, der skaffer Sikkerhed for, at ingen Familie samtidig kan faa Hjælp i begge Institutioner, med mindre der forud var truffen Aftale desangaaende.

Man siger jo, at intet er saa galt, at det jo ikke er godt for noget, og i denne Forbindelse kan dette Udtryk have sin Berettigelse, idet den ekstraordinære Nødstilstand, der skabtes her i Landet ved den sørgelige Krig, gav Stødet til et hidtil ukendt *Samarbejde* mellem de to største Velgørenheds-Institutioner i Hovedstaden, et Samarbejde, som har vakt den største Glæde og Tilfredshed. Det er herved lykkedes at samle mere end 1000 frivillige Arbejdere i Velgørenhedens Tjeneste, saaledes at de virker i gensidig Forstaaelse og i et Samarbejde, der kun kan være til Gavn for de Fattige og yder en Betryggelse for de mange Mennesker, der offervilligt har betroet deres Bidrag til Dronningens Indsamling.

Jeg skal nu tillade mig i Korthed at gøre Rede for Understøttelsesforeningens Uddeling af de fra Dronningens Indsamling modtagne Pengemidler.

En væsentlig Del af disse Penge er gaaet til Opretholdelse af Foreningens almindelige Virksomhed, som vi langt fra havde kunnet bestride, selvom ogsaa Foreningens private Indtægter ved offervillige Bidrag var betydeligt større, end de plejer at være. Rundt regnet er ca. $\frac{2}{3}$ af Tilskudet fra Dronningens Indsamling medgaaet til vor almindelige Virksomhed, hvilket i korte Træk vil sige Understøttelse af:

1. Gamle svagelige Folk, hvis Arbejdsevne er nedsat, og som nødig skulde tvinges til at søge Fattighjælp i de sidste Aar, inden de kan faa Alderdomsunderstøttelse, naar de er fyldt 60 Aar.
2. Forladte og enligstillede Kvinder med Børn for at hjælpe dem i deres Kamp for at opretholde Hjemmet og opdrage deres Børn.
3. Familier med mange Børn, hvor Forsørgerens Fortjeneste har ondt ved at slaa til til at mætte de mange Munde.
4. Familier, der er bragt i midlertidig Nød ved Sygdom i Hjemmet eller anden Ulykke.

Foreningens Hjælp bestaar i Betaling af Huslejegæld, af Gæld til Bagere, Urtekræmmere og Høkere, Indløsning af pantsatte Genstande, Hjælp til Indkøb af Brændsel o. s. v.

Foreningen uddeler, som De ved, ingen Understøttelse af nogen Art, forinden der er foretaget Undersøgelse af Familiens Forhold. Disse Undersøgelser foretages af frivillige Medarbejdere, hvoraf Foreningen har ca. 500, fordelt i 100 Kredse, der igen er samlede i 20 Afdelinger, hvis Formænd udgør Foreningens Hovedbestyrelse.

Hver Afdeling faar kvartalsvis et Beløb til Raadighed, og Afdelingen bestemmer selv i Møder, hvori Medarbejderne deltager, hvorledes disse Penge skal fordeles.

Som allerede antydnet, var Antallet af Ansøgere større end noget tidligere Aar, men heri laa ikke den største

Vanskelighed, thi Understøttelsesforeningen har jo lang Erfaring i Modtagelsen af og Omsorgen for de Nødlidendes Skarer, naar Kriser eller Nødtilstand hærger Landet; mange af vore Medarbejdere har virket i en Menne-skealder i Foreningens Tjeneste og kan tale med om de store Begivenheder under Lockouten i 1899 og Bygge-krisen i 1908.

Denne Gang var Forholdene imidlertid helt andre; Nøden slog dybere Saar og ramte længere op i Samfundslagene paa Steder og i Hjem, hvor man hidtil kun af Navn havde kendt Begrebet Nød og Savn.

Jeg husker endnu fra den første Uge i vort Arbejde nogle Tilfælde, som jeg noterede mig, og som jeg skal nævne for Dem for at vise Dem, hvad jeg mener:

1. Agent for et belgisk Firma. 8000 Kr. aarlig Indtægt. 4 Værelsers Lejlighed, Tæpper paa Gulvet, Male-rier paa Væggen, Klaver. Husleje 900 Kr. Ingenting i Spisekammeret. Ingen Penge. Denne Familie maatte omlægge hele sin Livsførelse, sælge sit Indbo, flytte til en 2 Værelsers Lejlighed med de nødvendigste Møbler, og Manden maatte søge Arbejde, hvor det fandtes. Det lykkedes ved et betydeligt Arbejde og navnlig, fordi Ansøgeren selv var en energisk og dygtig Mand, at bringe ham over Krisen ved Hjælp af nogle Hundrede Kroner, fordelt paa 3 Maaneder. Han er nu Agent for forskellige russiske Firmaer og er atter Herre over Forholdene og har fornylig aflagt Besøg for at afbetale et Afdrag paa, hvad han i sin Tid fik.
2. Sanger, engageret i Tyskland, Engagement ophævet paa Grund af Krigen. Kone og 4 Børn. Ejer intet. Har intet Hjem, bor paa Pensionat. Kan ikke faa nyt Engagement. Har ingenting lært. Familien maatte hjælpes til at leje en beskeden Lejlighed. Anskaffe de nødvendigste Møbler, ligesom det lykkedes at skaffe Sangeren en beskeden Indtægt ved Afskrivning.
3. Afdelingschef i 12 Aar i en større Forretning i en tysk By. 6000 Mk. aarlig, smukt Hjem, Kone og 3 Børn. Udvist med 24 Timers Varsel. Kom til København med 15 Kr. i Lommen. Det kostede mange Hundrede Kroner at redde denne Mand, men jeg antager, at De vil være enige med mig i, at ingen af os

roligt kunde se paa, at en saadan Familie ramtes og gik til Bunds foran vore Øjne.

Dette er kun nogle Eksempler, men Antallet af saadanne Eksempler voksede paa en sørgelig Maade fra Uge til Uge. Medarbejderne veg ikke tilbage for nogen Anstrengelse og arbejdede ufortrødent paa Tilvejebringelsen af enhver Oplysning, der kunde være af Betydning, men det stod snart Foreningens Hovedbestyrelse klart, at det vilde være heldigt inden for Foreningen at skabe en ny Forretningsgang og Behandling for disse Sager. Det vedtoges derfor paa et Hovedbestyrelsesmøde, at alle saadanne Sager efter endt Undersøgelse skulde tilstilles Foreningens Forretningsudvalg til Afgørelse, idet der blev givet Forretningsudvalget frie Hænder til, dels ved Benyttelsen af særlige sagkyndige Medarbejdere, at skaffe yderligere Oplysninger tilveje, dels til disse Sager at anvende de fornødne Summer af de fra Dronningens Indsamling modtagne Midler. Paa denne saakaldte særlige Konto er i kontante Understøttelser udbetalt henvend 25.000 Kr.

For de Penge vi modtog fra Dronningens Indsamling har vi endvidere foranstaltet Uddeling af 15.000 hl. *Kokes*, der ved Velvillie fra Københavns Kommune og Frederiksberg Gas-Kompagni indkøbtes til nedsatte Priser. Denne Uddeling var ordnet forskelligt i de forskellige Afdelinger, nogle Steder bestemtes det i et Afdelingsmøde, hvilke Familier, der skulde have Del i Koksene. Afdelingen tilskrev derefter de paagældende Familier, hvad Dag Koksene vilde komme, og bad dem være hjemme for at tage imod dem. En Vognmand blev engageret til at hente Koksene paa Gasværket og bringe til hver Familie, hvad den skulde have. Andre Steder skaffede Afdelingen sig en Oplagsplads, hvor de Fattige selv paa bestemte Tider kunde henvende sig med Spande og Kulkasser og afhente Koksene.

Endelig skal jeg nævne, at Understøttelsesforeningen har haft til Raadighed Spisebilletter til de af Menighedsplejerne arrangerede Bispisninger, saaledes at vi i man-

ge Tilfælde har kunnet hjælpe en Familie *dels* med rede Penge til Huslejen og Indløsning af Klæder, *dels* med Brændsel og *endelig* med Mad, og denne Ordning har Foreningen ikke haft Grund til at fortryde.

Jeg kan ikke slutte disse Meddelelser uden at udtale, at jeg har gjort den personlige Erfaring, at der i al Almindelighed har været Glæde og Tilfredshed blandt de Mennesker, som Foreningen ved sine forskellige Uddelinger er kommen i Berøring med. Jeg har set saa mange Beviser paa virkelig uskrømtet Taknemlighed, at jeg er berettiget til at udtale, at der har været almindelig Taknemlighed, Taknemlighed mod Landets Lovgivere, der har skabt de humane Love, Taknemlighed mod Kommunernes Raad for deres rundhaandede Bevillinger og Taknemlighed mod alle de mange, der har givet til Dronningens Indsamling og derved rakt en hjælpende Haand til deres Medmennesker ovre paa Livets Skyggeside.

Og saa har jeg kun én Ting at tilføje. En Dag i Vinter kom der ind paa Kontoret en gammel Kone; hun havde været ude hos en af Foreningens Medarbejdere, der havde udbetalt hende 50 Kr. og givet hende Raad og Vejledning til Anvendelsen af denne efter hendes Forhold uhyre Sum, og nu vilde hun gerne tale med „Chefen“ for at fortælle ham, hvilken uendelig Befrielse disse 5 nye Tikronesedler betød for hende, og hvor godt hun skulde holde Hus med dem. Jeg havde frygteligt travlt, men jeg kunde ikke nænne at afbryde hendes glade og naive Talestrøm. Og saa paa én Gang blev hendes Øjne alvorlige, og hun kom hen og tog mine Hænder og sagde indtrængende til mig: „Og saa maa Chefen huske at takke Dronningen fra mig.“ Det lovede jeg, og i Aften har jeg indfriet mit Løfte.

II.

Menighedsplejens Virksomhed.

Af

Sekretæren ved De Samvirkende Menighedsplejer,
Lic. theol. *Alfred Th. Jørgensen.*

Ude paa Vesterbro i en Sidegade paa 5. Sal, o. G., bor der en ugift Kvinde paa 58 Aar. Hun ernærer sig ved at sælge Blomster. Men det er ikke nogen Næringsvej, som kan skaffe det fornødne til varm Middagsmad. Sommeren kan endda gaa, men Vinteren er den onde Tid. Sidste Vinter kom Centralkomitéen, og den hjalp hende. Flere Maaneder igennem fik hun „Dronningens Mad“. Og nu skrev hun forleden et Brev til Diakonissen, at hun længtes meget efter Vinteren, for saa haabede hun paa igen at faa varm Middagsmad; det havde hun nu ikke længe faaet.

Hun længtes efter Vinteren! Oprigtig talt, er det ikke den bedste Anbefaling, Centralkomitéen kan faa?

Det er faldet i min Lod at tale om *Menighedsplejens* Indsats i Arbejdet for at hjælpe de Nødlidende sidste Vinter, og jeg vil først udtrykke vor Glæde og Tak over, at vi maatte være med, og at Gud gav Menighedsplejen Kræfter og Evner til at forvalte, hvad Centralkomitéen betroede os. Jeg tror ogsaa, jeg tør sige, at adskillige Fattige sidste Vinter lærte at sige Gud Tak. I hvert Fald vi, der arbejder i Menighedsplejen, har lært at sige Gud

Tak for, hvad vi fik gennem Dronningens Indsamling. Men jeg vil ogsaa straks sige, at Menighedsplejens Hjælp langt fra er uangribelig. Til vor Undskyldning maa anføres, at det var et meget stort Apparat, som skulde sættes i Gang og med ganske kort Varsel. Naar det alligevel er gaaet nogenlunde, skyldes det 1) *god Støtte fra Centralkomiteéns Medlemmer*, og her maa jeg særlig nævne Hr. Sekretær Kiefer, som baade ved Ordningen af Middagsmadens Uddeling og særlig paa Naturaliekontoret har gjort et stort Arbejde, og 2) *de Institutioner*, som hjalp Menighedsplejen, og som jeg efterhaanden skal nævne.

Menighedsplejen fik altsaa overdraget — i Forlængelse af sin normale Virksomhed — at overtage *Uddelingen af Middagsmad og af Naturalier*.

Vi blev hurtigt enige om, at den bedste og billigste Maade at hjælpe et stort Antal Personer paa var at give dem *varm Middagsmad*, og Erfaringen har paa dette afgørende Punkt givet os Ret. Vi begrænsede os til *enligt-stillede* Kvinder med og uden Børn, dog hjalp vi senere, i den haarde Vintertid, ogsaa Familier med en Fader, hvis der var megen Sygdom eller mange Børn.

Spørgsmaalet var straks om *Organisationen* af denne Maduddeling. Vi kunde ikke bespise de mange paa Stedet, hvor Maden blev lavet, og vi vilde heller ikke forstyrre Hjemmets Karakter. Derfor besluttede vi, at Maden skulde hentes af de paagældende og spises i deres egne Hjem. Og vi besluttede at give dem varm Mad, 2 Retter, 3 Gange ugentlig. Men Vanskeligheden var at faa Maden *lavet* og at faa den uddelt saaledes, at de Fattige ikke havde for langt at gaa. Maden skulde ogsaa holde sig varm, til de kom hjem.

Der er 52 Menighedsplejer i København og Frederiksberg. Af dem paatog de 10 sig at lave Maden selv og uddele den. De Fattige i de Sogne gik altsaa hen til Menighedslokalet i deres eget Sogn og hentede Maden.

De 7 Sogne paa Frederiksberg har en gammel Ordning med Kommunens Bospisningsanstalt. Den blev

bevaret, og takket være Fru Camilla Nielsens energiske Arbejde, lykkedes det at øge Virksomheden.

12 Sogne ordnede sig med Mødres og Børns Bæspisning. Denne Institution har 5 Køkkener, og ved velvillig Imødekommenhed fra Ledelsens Side fik de 12 Sogne her den fornødne Mad.

Men Resten! Tildels de allerfattigste Sogne! For at hjælpe dem traadte Københavns Kommune til og stillede sine Køkkener til Raadighed for os: først Almindeligt Hospital, derefter St. Johannes Stiftelse og Sundholm og tilsidst yderligere Bispebjerg Hospital. Navnlig Alm. Hospital paatog sig et overordentlig stort Ekstraarbejde, og her maa jeg have Lov til at nævne det opofrende Arbejde af Hr. Økonom Madsen og hans Hustru. Uden dem vilde Leverancen fra Alm. Hospital simpelt hen have været utænkelig.

Jeg takker dem, jeg takker Hr. Inspektør Friis paa Alm. Hospital og de øvrige Inspektører og Personalet paa Kommunens forskellige Anstalter. Kommunen lavede altsaa Maden for os, og den beregnede sig som Vederlag kun sine egne Udlæg. Vi fik ikke den almindelige Middagsmad, men den saakaldte »Sygemad«, hvis Kvalitet passede bedre for vort Klientels Konstitution. Maden blev kørt i Kommunens Vogne til vore Menighedshuse eller til Kommunens egne Udleveringssteder, som ogsaa velvilligst stillede til vor Raadighed. Og Maden var i stærlige Beholdere, saaledes at den var ganske varm, naar de Fattige kom og hentede den. 9 Menighedsplejer fik Maden tilkørt, og Resten henviste deres Klienter til Kommunens Udleveringssteder.

Alt i alt havde vi 30 Udleveringssteder Byen over, saa de Fattige behøvede ikke at gaa nogen lang Vej.

Vi begyndte 26. September og uddelte i 1. Uge 777 Portioner, men Tallet steg hastigt, i 2. Uge var det over 5000, og 3. Uge over 8000. Hver Kvinde fik et Kort med Adgang til Mad i 2 Uger, altsaa 6 Gange. Derefter skulde Kortet fornyes. Og, naturligvis fik ingen Kort uden efter nøje Undersøgelse. Ogsaa Understøttelses-Foreningen havde Ret til at udstede Kort til Mad, men det langt overvejende Antal Kort var udstedt af Menighedsplejen.

Maduddelingen varede fra 26. September 1914 til 30.

April 1915, altsaa i 7 Maaneder, og det samlede Antal Portioner var:

fra Menighedsplejens egne Køkkener	71,319
fra Frederiksbergs Bospisningsanstalt ...	23,960
fra Mødres og Børns Bospisning	70,008
fra Københavns Kommunes Køkkener ...	258,169

Ialt: 423,456

Maden var god. Det tør jeg paastaa, fordi vi — da de første Uger, hvor det hele var nyt, var omme — bogstavelig ikke hørte nogen Klage. Hver Portion (2 Retter) kostede gennemsnitlig ca. 33 Øre, men Prisen varierede naturligvis lidt de forskellige Steder.

Det er den største Madudlevering for private Gaver, København nogensinde har set. Den kostede meget Arbejde, men det var der aldrig nogen af Deltagerne, som beklagede sig over. Naar man saa de Rækker af Kvinder, der mødte op med længselsfulde Øjne for at hente Maden, fik man andet at tænke paa end Ulejligheden.

Det er ikke Stedet her at omtale Menighedsplejens ordinære Virksomhed. Kun forsaavidt den blev understøttet af Centralkomiteén, skal jeg nævne den. Jeg forbigaar derfor — om end med et Suk — vort Arbejde for at hjælpe *de Gamle*. 2 Virksomheder maa jeg derimod berøre. Vi plejede op mod 3000 fattige Syge i deres Hjem, og godt 800 fattige diegivende Mødre besøgte vore *Børneplejestationer* og fik der foruden Lægetilsyn med Børnene gratis 1 Liter Mælk daglig. Denne Mælk betalte Dronningens Indsamling.

Det samlede Antal Personer, som Menighedsplejen hjalp i det forløbne Aar, er — hvis man regner hvert Medlem af de understøttede Familier for 1 Person — godt op mod 40,000 Mennesker. Til at hjælpe dem paa de her angivne Maader er der medgaaet en kvart Million Kroner, nøjagtig 256,937. Heri er medregnet Betaling

for al Maden, ogsaa for den, som Understøttelses-Foreningens Klienter fik.

Understøttelses-Foreningen og Menighedsplejen fik overladt til billig Pris 20,000 Hl. *Kokes* fra Københavns Kommune og 4000 Hl. *Kokes* fra Frederiksberg Gaskompagni. Alle disse *Kokes* købte man og uddelte dem gratis. En Del af Beløbet for Koksene er medregnet i den førnævnte kvart Million.

Ligeledes indkøbte Centralkomitéen et stort Kvantum gammelt og friskt *Brød*, ialt over 70,000. Ogsaa Betalingen for disse *Brød* er medregnet i den kvart Million, saa jeg maa give Borgmester Lehmann Ret, naar han engang har sagt, at Centralkomitéens Penge har været „lange Penge“.

Der staar saa blot tilbage at nævne vort *Naturalie-kontor* paa Hj. af Købmagergade og Silkegade. Der modtog vi blandt andet ca. 2000 Pd. Avenagryn, ca. 1200 Pd. Hvedemel, over 2000 Pd. Kaffe, over 3000 Pd. Byggryn, ca. 3600 Pd. Ris og mange andre Fødevarer, fremdeles et stort Antal brugte Klædningsstykker og en Del nye, saaledes over 200 Tæpper, over 300 Par Strømper og over 100 Skjorter. Fra Jylland fik vi over 600 Sække Kartofler, som Københavns Kommunes Leverandør, Grosserer Olsen, venligst opbevarede og kørte ud for os.

Jeg er nu færdig. Der var i Vinter en tuberkuløs Kone, som sad alene med 4 Børn. De fik „Dronningens Mad“, og i den Tid tog Moderen 20 Pd. paa. Da Maduddelingen standsede, tabte hun paa 14 Dage 6 Pd. Børnene græd, da Maden holdt op, og de sagde til Moderen: „Tror du ikke, det kunde nytte, vi skrev et Brev til Dronningen om at faa mere Mad?“ Jeg ved ikke, om Brevet blev skrevet, men jeg ved, at mange Mennesker, som ellers maatte have søgt Fattigvæsenet eller være gaaede en krank Tilværelse i Møde, blev hjulpede gennem sidste Vinter af Dronningens Indsamling, og jeg ved ogsaa, at Dronningens Indsamling aldrig vilde have

kunnet yde det, den ydede, uden det nøje Samarbejde mellem Staten, de to Kommuner og de private velgørende Institutioner, og at et saadant, i Københavns Historie hidtil ukendt Samarbejde kom istand, er en af de lyseste Oplevelser i denne mørke Tid.

III.

Arbejdsløshedsuddelingen 1914—1915.

Af

Sekretæren ved Københavns Understøttelsesforening,
Overretssagfører J. L. Cohen.

I Danmarks ligesom i andre Landes Handels- og Industribyer er der altid — selv under normale Forhold — en Del Arbejdsløse, selvfølgelig flest om Vinteren. I Sommermaanederne Juni, Juli, August svinger Antallet af Arbejdsløse sædvanligt mellem 3 og 4 af hvert Hundrede Arbejdere. Da Krigen i August Maaned ifjor brød ud, lammedes Handels- og Industrivirksomheden saa stærkt, at Tallet paa Arbejdsløse i Slutningen af August Maaned opgjordes at være mellem 11 og 12 pCt.; desuden var der mange, som arbejdede paa indskrænket Tid, og en Del var indkaldt til Militærtjeneste. Arbejdsløsheden steg Efteraaret og Vinteren igennem, indtil den ved Slutningen af Januar Maaned naaede $17\frac{1}{2}$ pCt.; og da Arbejdsløsheden paa denne Aarstid *normalt er* ca. 17 pCt., kunde den paa dette Tidspunkt ikke kaldes usædvanlig *stor*; men den virkede saa meget stærkere, som den flere Maaneder igennem havde været oppe omkring denne Højde. Og da den atter faldt, var det meget langsommere end sædvanligt; ved Udgangen af Marts Maaned var der ca. 15 pCt. Arbejdsløse mod normalt ca. 8 pCt., og først hen i Juli Maaned kunde Tilstanden siges at være bleven normal.

Saaledes viser sig, tegnet i grove Træk, Billedet af Arbejdsløsheden i Vinteren 1914—1915; men Billedet er kun gengivet i Gennemsnit, og det viser saaledes ikke Størrelsen af de forskellige Faggrupper og de enkelte Tilfældes Arbejdsledighed. Der var Fag, som ingen eller saa godt som ingen Arbejdsløse havde, og der var Fag, som havde ca. 70 pCt. af sine Arbejdere spadserende; og indenfor de stærkt ramte Fag (jeg nævner særlig Byggefagene, de grafiske Fag og Kelnerne) var Forholdene saa meget vanskeligere, fordi den store Arbejdsløshed holdt sig langt hen paa Foraaret og Sommeren efter at have varet fra det tidlige Efteraar; det er i disse Fag, at Arbejdsløsheden satte de dybeste Spor.

Vi har her i Landet 57 statsanerkendte Arbejdsløshedskasser, hvis Formaal er gennem Princippet $\frac{1}{3}$'s Statshjælp til $\frac{2}{3}$'s Selvhjælp (muligen med et yderligere kommunalt Tilskud) at forsikre Arbejderne mod Arbejdsløshed; de rummer for Tiden ca. 140,000 Medlemmer. Kassernes Hjælp er imidlertid begrænset i Retning af, for hvor mange Dage de yder Understøttelse; i Reglen 70 Dage i Løbet af 12 Maaneder; nogle Kasser gaar op indtil 140 Dage. Ekstraordinære Krisefonds var ifjor endnu ikke oprettede. Der kom altsaa et Tidspunkt, hvor Hjælpen fra Kasserne hørte op. — Desuden er der i Danmarks Byer 50—60,000 ikke-forsikrede Lønarbejdere; hvorledes de klarer sig under den Aar for Aar tilbagevendende Arbejdsløshed, er ikke saa let at sige: ved Hjælpekasse, Fattigvæsen eller andre humane Institutioner; nogle muligvis ved Spareskillinger, andre sulter maaske en lille Tid.

Forsikrede saavel som ikke-forsikrede Arbejdere og de ikke faa selvstændige Næringsdrivende, hvis Forretning stoppede (Agenter f. Eks.), eller for hvem Handel eller Haandværk helt eller delvis gik istaa, alle disse maatte, — da det viste sig, at Arbejdsløsheden stadig tog til, — med Bekymring se Vinteren i Møde, hvis man ikke kom dem til Hjælp ude fra.

I Oktober Maaned 1914 gaves der derfor en Lov, i

November suppleret med Bestemmelser fra Indenrigsministeriet, hvorved Kommunerne fik Midler i Hænde til gennem Hjelpekasserne og her i København gennem Københavns Understøttelsesforenings kommunale Afdeling at komme *de Arbejdsløse* til Hjælp, hvis Arbejdsløshed „*var en Følge af de foreliggende overordentlige Forholds Indflydelse paa det økonomiske Liv her i Landet.*“

Dette, at Paagældendes Arbejdsløshed skyldtes de overordentlige Forhold, var den første, den uomgængelige Betingelse for at blive hjulpet ved denne Uddeling; og vil man forstaa Grunden til, at Hjelpekassernes og særlig Understøttelsesforeningens Arbejde paa dette Omraade blev saa stort, maa man gøre sig klart, hvilke Krav Hjelpekasserne maatte stille til sig selv, hvis de blot skulde *nærme* sig Lovens i den nævnte Bestemmelse udtrykte Formaal: at hjælpe de paa Grund af *Krigssituationen* Arbejdsløse og ikke andre. Thi hvorledes konstatere, om nu denne Arbejdsmand eller hin Syerske var arbejdsløs *netop* som Følge af de overordentlige Forhold?

Den 14. November begyndte Udleveringen af Ansøgningsskemaer; i Løbet af den følgende Tid indsendtes der til Københavns Understøttelsesforening ialt 8367 Ansøgninger, af hvilke 4990 stammede fra Arbejdsløshedskassemedlemmer, 3377 fra andre Personer; til Frederiksberg Hjelpekasse indkom 920 Skemaer, 660 fra den førstnævnte Kategori, 260 fra den sidstnævnte. Disse Skemaer var — mer eller mindre fuldstændigt — ledsagede af Familiens Daabsattester og lignende, men ikke af andre Bevisligheder, og med Hensyn til det omtalte Punkt — Arbejdsløshedens Aarsag — var de oftest som et blankt Papir; Hjelpekasserne maatte altsaa selv fremskaffe saadanne Oplysninger, at Aarsagen til Paagældendes Arbejdsløshed blev klarlagt. Her i København kunde vi i Begyndelsen selvfølgelig ikke sende alle disse Skemaer ud til personlig Undersøgelse af Foreningens Medarbejdere. Men der samledes skriftligt Materiale: Der blev skrevet til Statistisk Departement og Arbejds-

anvisningsdirektoratet, og herfra modtoges statistiske sammenlignende Oversigter over Arbejdsløsheden i de forskellige Aar indenfor hvert enkelt Fag; der indhentes Oplysninger fra Paagældendes sidste Arbejdsgiver og fra Arbejdsløshedskassen; „Fængselshjælpen“ blev om fornødent raadspurgt; vi undersøgte Registre og Kartotheker, og vi tog vore egne Oplysningsbøger frem og sammenlignede med dem; og lodes der stadig Tvivl tilbage, anmodedes Ansøgeren om at møde personlig for at give Forklaring, eller hele Sagen sendtes ud til Foreningens Undersøgere, for at disse ved personlige Henvendelser kunde lægge den sidste Haand paa Værket. Hertil kom, at der maatte skaffes manglende Daabsattester, Vielsesattester og lignende, at Skemaer, som rettelig hørte til paa Frederiksberg, skulde sendes ud til Nabokommunen, at der paa Skemaet skulde skaffes Attester for, at Ansøgeren ikke oppebar Fattighjælp eller Alderdomsunderstøttelse, konstateres, om vedkommende havde Enkebørnsunderstøttelse, for at Enken i bekræftende Fald kunde blive henvist til Enkebørnskontoret, korresponderes med Distriktsforstandere og Kredsinspektører om Tuberkulosehjælp, Blindehjælp og lign., Indfødsret og Opholdsvarighed undersøges og gives Meddelelser til Ansøgere og Arbejdsløshedskasser om bevilget eller standset Understøttelse.

Da vi aabnede for disse ud- og indadgaaende Strømme af Papir, følte vi en — sikkert ikke ubegrundet — Frygt for, at disse Strømme paa vort Kontor skulde samle sig til én oprørt Sø, hvis Vande var uadskillelige. Men det gik, — det gik, takket være de kvindelige Medarbejdere, frivillige og lønnede, gamle og unge, som taalmodigt timevis daglig stod bøjede over de lange Borde og parrede Skemaer fra Vest med Attester fra Øst, Oplysninger fra højre med Imødegaaelser fra venstre. — Man naaede til Afgørelserne forholdsvis hurtigt; der kunde, naar Sagen blev udsendt til personlig Undersøgelse, hengaa 14 Dage til 3 Uger; ellers var Afgørelsen regelmæssig Ansøgerne i Hænde ca. en Uge efter, at Ansøgningen var indgivet. Alle — Bestyrelsesmedlemmer, Undersøgere, frivilligt og lønnet Kontorpersonale — arbej-

dede mod dette Maal: at faa Sagen afgjort saa hurtigt, som det var gør ligt og forsvarligt. Der maatte tit arbejdes langt ud paa Aftenerne; det er mere end én Gang hændet, at kvindelige Medlemmer af den kommunale Afdeling Lørdag Aften ved 11-Tiden forlod Understøttelsesforeningen for at gøre deres huslige Indkøb til om Søndagen og derefter vendte tilbage for roligt at fortsætte deres Arbejde ud paa Natten.

Understøttelserne gaves altid i kontante Penge, som Regel ugevis (fra 7—15 Kr. om Ugen efter Familiens Størrelse) med Tillæg af en maanedlig Huslejhjælp indtil 18 Kr.; Fradrag kunde ske, hvis Familien havde andre Indtægter. Hjælpen vedvarede, saalænge Paagældende opfyldte Betingelserne for at blive hjulpen; ved Foraarets Begyndelse blev der dog foretaget en almindelig kritisk Gennemgang af samtlige løbende Sager, ligesom alle nye Sager da var Genstand for personlig Undersøgelse.

Kontrollen med, at de Understøttede stadig var arbejdsløse, udøvedes dels af de statsanerkendte Arbejdsløshedskasser, dels af det kommunale Arbejdsanvisningskontor. Understøttelsesforeningen og Frederiksberg Hjælpekasse er Arbejdsanvisningsdirektoratet taknemlig for, at det med overordentlig Velvilje gik ind paa, at overtage Kontrollen med de Personer, der ikke hørte til Arbejdsløshedskasserne; at ogsaa Direktoratet har anset denne Ordning for heldig, fremgaar deraf, at Direktoratet har anbefalet den til Efterfølgelse i andre Kommuner. Det tør haabes, at dette 1. Aars Samarbejde maa være Indledning til en bestandig Forbindelse, stadig mere intim og mere udbyttegivende, efterhaanden som Erfaringerne viser Vej. Mellem Arbejdsløshedskasserne og deres Inspektorat og Understøttelsesforeningen bestod der alt fra tidligere Tid et Samarbejde; at dette i den forgangne Vinter blev betydelig øget og var til uvurderlig Nytte, behøver ikke nærmere Paavisning. Ogsaa Arbejdsgiverorganisationerne er man taknemlig, fordi de foranledigede deres Medlemmer til at paatage sig det store og betydningsfulde Arbejde, at besvare Foreningens mange Tusinde Forespørgsler.

Man havde iøvrigt Gang paa Gang Lejlighed til at erfare, i hvor ringe Udstrækning det kommunale Arbejdsanvisningskontor eller, som det nu hedder, Centralarbejdsanvisningskontoret, er kendt af det store Publikum, og særlig, at der er forbavsende mange Husmødre, som ikke aner dets Bestaaen. Det hændte ogsaa, at Husmødre, naar de beklagede sig til Foreningen over, at de ikke kunde faa Tyende eller Rengøringshjælp, og der blev spurgt, om de havde henvendt sig til Centralarbejdsanvisningskontoret, at de da svarede, at de jo nok havde læst Understøttelsesforeningens Opfordring til at søge Arbejdskraft dér; men derfra kunde man ikke faa nogen ordentlig Hjælp. Hertil var der jo ikke andet at bemærke, end at naar den gode og ordentlige Arbejdskraft vidste, at de bedste Husmødre ikke søgte deres Tyende dér, var det jo forstaaeligt, om Tyendet heller ikke søgte om Pladser dér.

Undertiden var disse Beklagelser kun Indledningen til et velkendt Udbrud: »Men alle de Penge, der bliver givet ud til de arbejdsløse; de bedrager jo blot Understøttelsesforeningen; det er da en Kendsgerning!« Ja, Understøttelsesforeningen er blevet narret, selvfølgelig! men man har kun Anledning til at undre sig over, hvor faa Tilfælde af Bedrageri der er konstateret; havde Foreningen kunnet følge sin sædvanlige Fremgangsmaade — at gøre alle Sager til Genstand for personlig Undersøgelse — var Tilfældene sandsynligvis blevet endnu færre. De Forseelser, som er begaaet overfor Understøttelsesforeningen, har for den allerstørste Dels Vedkommen de bestaaet deri, at de Understøttede har undladt at opgive, at de eller deres Familie havde en eller anden Indtægt; i sin groveste Form saaledes, at Ansøgningsskemaet indeholdt urigtige Angivelser eller Fortielser; mindre grovt, at en senere tilkommen Indtægt var fortiet. Der forefaldt ogsaa det Tilfælde, at en Hustru, hvis Mand var blevet arresteret, i en Haandevending anskaffede sig en ny Mand, der mødte frem og falskelig underskrev Kvitteringerne. Og vi har endelig haft ret gravevende Forsøg paa at overføre den ene Dags Kontrolstempel paa Rubriken for den næste Dag; Eksperimentet kunde foretages, naar Kontrolkortet bøjedes sammen, medens Stempeltrykket var vaadt; men det blev jo opdaget, fordi Stemplet kom til at staa omvendt. — Alt i alt har vi under denne Uddeling haft mellem 20 og 30 Syndere; men samtlige disse — paa nær 3, som var overgaaede til Fattighjælp — har enten paabegyndt eller afsluttet Tilbagebetalingen af de Beløb, som de uretmæssigt havde oppebaaret.

Staten har ved den nævnte Lov muliggjort det for Kommunerne at bevilge de fornødne Beløb til de Arbejdsløse. Københavns og Frederiksberg Kommune har vedtaget saadanne Bevillinger, at Understøttelsesforeningen og Hjælpekassen ikke én Gang har været nødt til at afslaa en Ansøgning med den Begrundelse, at de manglede Penge. Ved, at man har kunnet træffe sine Afgørelser uden at behøve at skæve til Pengekassen, muliggjordes det at foretage Uddelingen paa Grundlag af sociale — og ikke økonomiske — Betragtninger, og dette har man været Myndighederne overordentlig taknemlig for.

Der er i København fra Uddelingens Begyndelse til dens Ophør ved Udgangen af Juni Maaned anvendt ialt 631,000 Kr.; paa Frederiksberg er der til 31. Marts brugt 41,000 Kr. Det er udenfor al Tvivl, at disse Understøttelser har været et overordentligt Gode for den ubemidlede, arbejdsløse Befolkning — og indirekte til Gavn for de Handlende og andre. Alene her i København er 16,000 Sjæle friet for Nød eller holdt borte fra Fattigvæsen.

Foretager man til Slut en Sammenligning mellem København og den Hovedstad, som i saa Henseende nærmest frembyder sig, nemlig Stockholm, bliver Resultatet dette: Stockholm antages at have ca. 50,000 Lønarbejdere og har til Arbejdsløse forrige Vinter anvendt 558,000 Kr., deraf 28,000 Kr. til Administration. Man regner, at København har ca. 130,000 Lønarbejdere (Tyende iberegnet), og der er hér brugt 631,000 Kr., hvoraf 8000 Kr. til Administration. Forholdsmæssigt er der altsaa anvendt ikke saa lidt *mere* i Stockholm end i København — og det skønt Arbejdsløsheden i Stockholm i sig selv var mindre end i København, og skønt man i Sverrig i større Omfang end i Danmark paabegyndte eller fremskyndte store nye Arbejdsforetagender. Forklaringen herpaa maa uden Tvivl søges i den Omstændighed, at Sverrig ikke kender til statsunderstøttet Arbejdsløshedsforsikring. I Forbindelse hermed er det af Inter-

esse at se, at denne ekstraordinære Arbejdsløshedsuddeling i Danmark i Finansaaret 1914—15 for hele Landets Vedkommende har kostet ca. 823,000 Kr., medens de anerkendte Arbejdsløshedskasser i samme Tidsrum har haft en Udgift paa 3,076,000 Kr., hvilket er ca. 850,000 Kr. mere end det foregaaende Aar.

I Sverrig fortsættes Bestræbelserne paa ved indtrædende Arbejdsløshed at skaffe Arbejde; i September Maaned i Aar er der saaledes blandt andet truffet Beslutning om Anlæggelsen af ikke mindre end 21 store Landeveje, hvortil der er bevilget 476,000 Kr. Det er at haabe, at vi ogsaa her i Danmark — hvis vi atter skulde komme til at staa overfor en streng Arbejdsløshedsperiode — da i stort Omfang kan byde Arbejderne det, der er bedst for Samfundet og det, de selv mest ønsker: Arbejde — og ikke Understøttelse.

